

Paniumu — Nọmbà Ẹfà

Àwọn Ààmì Ọ̀nà Àsọtẹ́lẹ̀ nínú Dáníẹ̀lì 11: Ìṣubú USSR, Ọ̀fin Ọ̀jọ̀ Àìkú, àti Ìdìde Róòmù Ọ̀de-Ọ̀nì

Jeff Pippenger
2025-03-09

Pẹ̀lú ìṣubú USSR ní ọ̀dún 1989, ẹ̀sẹ̀ ogójì tí Dáníẹ̀lì mọ̀kànlá ni a mú ẹ̀. Ẹ̀sẹ̀ kọ̀kànlẹ̀lógójì ni ọ̀fin Ọ̀jọ̀-ìsinmi ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà, gẹ́gẹ́ bí ẹ̀sẹ̀ kẹ̀rindínlógún náà ẹ̀ rí. Láti ọ̀dún 1989 tí tí dé ọ̀fin Ọ̀jọ̀-ìsinmi ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà, ẹ̀sẹ̀ ogójì sọ́fọ. Ìṣubú USSR ní ọ̀dún 1989 ni a tún dá mọ̀ nínú ẹ̀sẹ̀ kẹ̀wàá tí Dáníẹ̀lì mọ̀kànlá, ẹ̀yí tí a kọ̀kọ̀ mú ẹ̀ nípasẹ̀ Antiochus Magnus.

Antiochus III Magnus, “ọ̀ba àríwá” ará Seleucid, jọba láti ọ̀dún 223–187 sáájú Kristi, ó sì wá ọ̀nà láti gba àwọn agbègbè tí àwọn Ptolemy (“ọ̀ba gúúsù”) tí kó lọ padà lẹ̀yìn Ogun Siria Kẹ̀ta (246–241 sáájú Kristi). Ìpolongo rẹ̀ nínú Ogun Siria Kẹ̀rin (219–217 sáájú Kristi) ní ètẹ̀ láti tún gba Coele-Syria, Phoenicia, àti Palestine padà. Ní ọ̀dún 219 sáájú Kristi Antiochus gòkè lọ sí gúúsù, ó sì gba Seleucia-in-Pieria, Tyre, àti Ptolemais (Acre), nípa bẹ̀ẹ̀ tún gba àwọn ibi agbára etíkun padà. Ní ọ̀dún 218 sáájú Kristi ó tẹ̀ síwájú sí i, ó gba Philadelphia (Amman), ó sì n fí agbára tẹ̀ sí ààlà Ejibiti, pẹ̀lú èrò láti gba àwọn ilẹ̀ Seleucid tí ó sọ̀nù padà tí tí dé Gaza. Antiochus dá ìrinàjò ogun rẹ̀ dúró ní ọ̀dún 218 sáájú Kristi, níwòn bí ó tí n mú àwọn ìṣẹ̀gùn rẹ̀ dúró ẹ̀sin, tí ó sì n pèsè ara rẹ̀ sílẹ̀ fún ilọ̀síwájú pàtàkì kan tí yóò pinnu ohun gbogbo. Ptolemy IV Philopator, ọ̀ba Ptolemaic, kó ọ̀mọ̀-ogun jọ láti dojú kọ ọ̀, tí a sì fí àwọn ọ̀mọ̀-ogun Ejibiti fún un ní okun. Ẹ̀sẹ̀ kẹ̀wàá nínú Danieli mọ̀kànlá sàfihàn ẹ̀sẹ̀ Antiochus yí kalẹ̀, nípa bẹ̀ẹ̀ sáájú-ṣàpẹ̀rẹ̀ ìṣubú USSR ní 1989, ó sì jẹ̀ àpẹ̀rẹ̀ tí ẹ̀sẹ̀ ogójì.

Sùgbọ̀n àwọn ọ̀mọ̀kúnrin rẹ̀ yóò ru ara wọn sókè, wọn yóò sì kó ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ agbára nílá jọ: ẹ̀nikan nínú wọn yóò wá dájúdájú, yóò sì sà̀n kọ̀já bí ikún omi, yóò sì gba kọ̀já: lẹ̀yìn náà yóò padà, a ó sì tún ru ọ̀ sókè, àní tí tí dé ibi agbára rẹ̀. Danieli 11:10.

Nígba tí ọ̀ba àríwá nínú ẹ̀sẹ̀ ogójì “kún-ún bò ó sì kọ̀já lọ,” ó bá ẹ̀sẹ̀ mẹ̀wàá mu níbi tí ọ̀ba àríwá “ń kún-ún bò ó sì n kọ̀já lọ.” Nínú ẹ̀sẹ̀ méjèjì, ọ̀rọ̀ Héberù kan náà gan-an ni, tí a kàn túmọ̀ sí ní ọ̀nà tí ó yà diẹ̀. Ọ̀un náà ni ìsọ̀rọ̀ kan náà gẹ́gẹ́ bí a tí rí i nínú Isaiah 8:8.

Yóò sì là kọ̀já ní Júdá; yóò kún àkúnnya, yóò sì sà̀n kọ̀já; yóò dé àyàfi ọ̀rùn; itànkálẹ̀ iyẹ̀ rẹ̀ yóò sì kún gbogbo ìwòn ilẹ̀ rẹ̀, ìwọ̀ Immanueli. Isaiah 8:8.

Ọ̀kọ̀ọ̀kan nínú àwọn ẹ̀sẹ̀ méteẹ̀ta náà n fí hàn pé ọ̀ba kan láti gúúsù ni ọ̀ba kan láti àríwá ẹ̀gun. Antíókùsì, ọ̀ba àríwá, ẹ̀gun Pítólẹ̀mì, ọ̀ba gúúsù, gẹ́gẹ́ bí Sénákérìbù ẹ̀ borí Júdá, ọ̀ba gúúsù, àti gẹ́gẹ́ bí ọ̀ba àríwá nínú ẹ̀sẹ̀ ogójì ẹ̀ gbá USSR kúrò ní ọ̀nà ní ọ̀dún 1989. Àwọn ẹ̀sẹ̀ méteẹ̀ta náà, pẹ̀lú àwọn imúṣẹ̀ itàn méteẹ̀ta tí àwọn ẹ̀sẹ̀ wọ̀nyí, n tọ̀ka sí “àkókò ikẹ̀yìn” ní ọ̀dún 1989. Nítorí náà, ẹ̀sẹ̀ mẹ̀wàá ni 1989, ẹ̀sẹ̀ kẹ̀rindínlógún sì ni ọ̀fin Ọ̀jọ̀ Àìkú ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà, bẹ̀ẹ̀ gẹ́gẹ́ bí ẹ̀sẹ̀ kọ̀kànlẹ̀lógójì pẹ̀lú.

Èsè mòkànlá tí tí dé meḗḗdógún jẹ̀ ilà Ìwé Mímọ̀ kan, tí ó tún ní ìmúṣè ìtàn kan tí ń fi àwọn àmì ọ̀nà àṣotélẹ̀ pátó hàn nínú ìtàn ikòkò tí èsè ogójì. Sàájú òfin Ojọ̀ Àìkú ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ̀ríkà, ṣùgbọ̀n lẹ̀yìn ọ̀dún 1989, ogun Raphia àti àbájáde rẹ̀ ni a fi hàn nínú èsè mòkànlá àti méjilá, a sì fi ogun Panium hàn nínú èsè mètálá tí tí dé meḗḗdógún.

Òfin ojọ̀ Àìkú ni àkókò tí a yàn; nítorí ibẹ̀ ni a ti wo oḡbẹ̀ ikú ti pápáṣì lára, tí pòòpù sì tún padà sí orí itẹ̀ ayé. Ìfúnnilágbára yẹn ni a fi ṣe àpẹ̀ṣe nípasẹ̀ ìgòkè pápáṣì sórí itẹ̀ ní ọ̀dún 538, àti nípasẹ̀ ìgòkè Róòmù keferi sórí itẹ̀ ní ogun Actium. Lẹ̀yìn tí a ti fi Róòmù keferi jókòó lóri itẹ̀ ní isòtélẹ̀, ó jọba lóri gbogbo rẹ̀ fún ọ̀dún 360. Lẹ̀yìn tí a ti fi pápáṣì jókòó lóri itẹ̀ ní ọ̀dún 538, ó jọba lóri gbogbo rẹ̀ fún eḡbẹ̀rún ọ̀dún lónà oḡóta. Lẹ̀yìn tí a bá ti wo oḡbẹ̀ ikú náà lára ní òfin ojọ̀ Àìkú, pápáṣì yóò jọba lóri gbogbo rẹ̀ fún oṣù méjilélógójì àpẹ̀ṣe.

Mo sì rí ọ̀kan nínú àwọn orí rẹ̀ bí ẹ̀ni pé a ti ṣeḡbẹ̀ dé ikú; a sì wo oḡbẹ̀ ikú rẹ̀ sà: gbogbo ayé sì yà á lẹ̀nu, wọn sì tọ̀ ẹ̀ranko náà lẹ̀yìn. Wọn sì foribalẹ̀ fún dragoni náà tí ó fi agbára fún ẹ̀ranko náà: wọn sì foribalẹ̀ fún ẹ̀ranko náà, wí pé, Ta ni ó dàbí ẹ̀ranko náà? ta ni ó lè bá a jagun? A sì fi ẹ̀nu kan fún un láti máa sọ ohun ńláńlá àti ọ̀rọ̀-òdì sí Ọ̀lọ̀run; a sì fi agbára fún un láti máa bá a lọ̀ fún oṣù méjilélógójì. Ìfihàn 13:3–5.

Èsè 27 sọ̀ pé “àwọn méjèèjì” àwọn ọ̀ba wọ̀nyí:

Ọ̀kàn àwọn ọ̀ba méjèèjì wọ̀nyí yóò sì wà láti hùwà ibi, wọn yóò sì máa sọ̀ èké ní tábilì kan náà; ṣùgbọ̀n kì yóò ṣàṣeyọ̀rí: nítorí pé ikeyìn náà ṣì wà fún àkókò tí a yàn. Danieli 11:27.

Àwọn ọ̀ba méjèèjì tí a mẹnuba nínú èsè ketàlélógún ni àwọn ọ̀ba tí a ti mẹnuba nínú èsè méjì tó sàájú, àwọn ẹ̀ni tí wọn sì lẹ̀yìn náà jagun Ogun Actium.

Yóò sì ru agbára rẹ̀ àti ìgboya rẹ̀ sókè sí ọ̀ba gúúsù pẹ̀lú ogun ńlá; ọ̀ba gúúsù náà yóò sì dide fún ogun pẹ̀lú ogun tí ó tóbi gan-an tí ó sì lágbára; ṣùgbọ̀n kì yóò dúró: nítorí wọn yóò gbèrò èrò ọ̀tẹ̀ sí i. Bẹ̀ẹ̀ ni, àwọn tí ń jẹ̀ nínú ipín oúnjẹ̀ rẹ̀ yóò pa á run, ogun rẹ̀ yóò sì kún yí ká: ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ni a ó sì ṣubú ní pípà. Danieli 11:25, 26.

Nítorí náà, èsè ketàlélógún [27] dá àilétò kan silẹ̀ tí ó yẹ̀ kí a lóye kí a tó tẹ̀síwájú. Nínú èsè kẹ̀rinlélógún [24], “àkókò” náà dúró fún àkókò ọ̀dún 360 tí ó bẹ̀rẹ̀ ní ogun Actium, tí ó sì parí ní àkókò tí a yàn ní ọ̀dún 330.

Ọ̀ba gúúsù nínú ogun náà ni Kílíópátírà, ẹ̀ni tí ó wà nínú àdéhùn pẹ̀lú Máàkù Ántónì. Ọ̀kítévìòsì ni ọ̀ba àríwá, ẹ̀ni tí yóò ṣeḡgun àwọn méjèèjì. Ní àkókò tí a yàn (31 S.K.) àwọn ọ̀ba méjèèjì tí wọn ti tẹ̀lẹ̀ jókòó ní tábilì kan, tí wọn sì ti purọ̀ fún ara wọn, yóò dojú kọ̀ ara wọn nínú ogun Ákítíòmù.

Àwọn ọ̀ba méjèèjì tí wọn jókòó lẹ̀bà tábilì náà bá ìtàn ogun Panium mu (èsè 13 sí 15), níbi tí isòkan kan wà lááárín Antiochus Magnus àti Phillip ti Macedon. Isòkan ìtàn náà ní ibámu pẹ̀lú isòkan àmì tí a sojú fún nínú orúkọ Panium ní àkókò Kristi—Caesarea Philippi. A tún sojú fún isòkan náà nínú èsè ogójì nígbà tí a gbá USSR lọ̀ ní 1989 nípasẹ̀ isòkan lááárín Reagan àti pòòpù John Paul II. Àwọn ọ̀ba méjèèjì náà ń parọ̀ fún ara wọn sàájú 31 BC, èyí tí ó bá òfin Ojọ̀ Àìkú ní Orílẹ̀-èdè Amẹ̀ríkà mu, nítorí náà irọ̀ wọn ṣeḗ sàájú èsè kẹ̀rinlélógún, ní àkókò ìtàn tí àwọn èsè 13 sí 15 sojú fún, tí a mú ṣe ní ogun Panium ní ọ̀dún mètálá-dín-lógún lẹ̀yìn ogun Raphia, àti ní ọ̀dún oḡorùn-ún kan àti mètálélógbọ̀n sàájú kí Pompey seḡgun Jerusalemu ní ìmúṣè èsè kẹ̀rinlélógún.

Nínú èsè kejídínlógbòn, Octavius, èni tí ó ẹ̀gun lórí Cleopatra méjèjè (ọ̀ba gúúsù) àti Marc Antony, “ó padà sí ilẹ̀ rẹ̀ pẹ̀lú ọ̀rọ̀ púpọ̀; ọ̀kàn rẹ̀ yóò sì dojú kọ̀ májẹ̀mú mímọ̀; yóò sì ẹ̀ ẹ̀sẹ̀ agbára, lẹ̀yìn nàà yóò sì padà sí ilẹ̀ tirẹ̀.” Uriah Smith dá àwọn ẹ̀sẹ̀gun méjèjè wònyí mọ̀ gégé bí Actium ní ọ̀dún 31 ẹ̀ájú ibi Kristi àti iparun Jerúsálẹ̀mù ní ọ̀dún 70 lẹ̀yìn ibi Kristi. Nítorí nàà, èsè kejídínlógbòn n tọ̀ka sí itàn kan tí ó bèrẹ̀ ní ogun Actium, èyí tí í ẹ̀ ibèrẹ̀ ọ̀dún 360 nàà, àti iparun Jerúsálẹ̀mù ní ọ̀dún 70 lẹ̀yìn ibi Kristi.

Nígba nàà ni yóò padà sí ilẹ̀ rẹ̀ pẹ̀lú ọ̀rọ̀ púpọ̀; ọ̀kàn rẹ̀ yóò sì lòdì sí májẹ̀mú mímọ̀; yóò sì ẹ̀ ẹ̀sẹ̀ agbára, kí ó sì padà sí ilẹ̀ ara rẹ̀. Dániẹ̀lì 11:28.

Gbolóhùn ikeyin èsè kerinlélógún (àní tí tí fún àkókò kan) lo síwájú n ẹ̀jọ̀ ilà itàn kan tí ó bèrẹ̀ ní ọ̀dún 31 ẹ̀ájú ibi Kristi, tí ó sì parí ní gbolóhùn ikeyin èsè kọ̀kànlélógún (yóò sì gbé iríra tí n mú idahoro kalẹ̀), èyí tí a mú ẹ̀ ní ọ̀dún 538. Ilà nàà bèrẹ̀ pẹ̀lú ogun Aktiumu, èyí tí ó samisi ibèrẹ̀ ẹ̀sẹ̀kóso gíga jùlọ̀ tí Róòmù keferi fún ọ̀dún ọ̀dúnrún méta àti ọ̀gọta. Ilà nàà sì parí ní ọ̀dún 538 nígbà tí Róòmù papal bèrẹ̀ sí í ẹ̀sẹ̀kóso gíga jùlọ̀ fún ọ̀dún ẹ̀gbẹ̀rún kan, igba méjì, àti ọ̀gọta. Nínú àwọn èsè nàà àti itàn tí ó mú àwọn èsè nàà ẹ̀, àkókò tí a yàn ní ọ̀dún 330 n ẹ̀jọ̀ ipín kan nínú itàn Róòmù keferi gégé bí ijọba kerin nínú àsọtẹ̀lẹ̀ Bíbẹ̀lì. Lẹ̀yìn igba àkókò tí wón fí ẹ̀sẹ̀kóso gíga jùlọ̀ fún ọ̀dún ọ̀dúnrún méta àti ọ̀gọta, ọ̀dún igba méjì àti méjọ̀ tí itúkà ijọba nàà tẹ̀ lé e, kí papacy tó gba itẹ̀ nínú èsè kọ̀kànlélógún ní ọ̀dún 538. Nínú ọ̀nà àtẹ̀lẹ̀ àwọn èsè méjọ̀ wònyí, èsè ketàdínlógún nikan ni ó tọ̀ka sí imúşẹ̀ itàn kan tí ó şelẹ̀ kí ogun Aktiumu tó wáyé ní ọ̀dún 31 ẹ̀ájú ibi Kristi.

Èsè ketàdínlógbòn tọ̀ka sí ipadé láàárín ọ̀ba méjì ẹ̀ájú “àkókò tí a yàn,” àti èsè kọ̀kàndínlógbòn tọ̀ka sí “àkókò tí a yàn.” “Àkókò tí a yàn” nínú èsè ketàdínlógbòn ni ibèrẹ̀ àkókò ọ̀dún ọ̀gọta lé lóòdúnrún méta, àti “àkókò tí a yàn” nínú èsè kọ̀kàndínlógbòn ni ọ̀pin àkókò ọ̀dún ọ̀gọta lé lóòdúnrún méta nàà. Ibèrẹ̀ àti ọ̀pin jẹ̀ aşojú “àkókò tí a yàn.”

Imúgbòrò agbára Romu aláimọ̀sin bèrẹ̀ nígbà tí ó ẹ̀gun idènà agbẹ̀gbẹ̀ kẹta gégé bí a ti şáfihàn rẹ̀ nínú Dániẹ̀lì 8:9.

Látí inú ọ̀kan nínú wọn sì ni iwo kékeré kan tí jade wá, èyí tí ó di títóbi gidigidi síhà gúúsù, àti síhà ilà-oòrùn, àti sí ilẹ̀ ełẹ̀wà. Danieli 8:9.

Ifúnni ní agbára bèrẹ̀ ní ogun Actium, àti ní itẹ̀lẹ̀ rẹ̀, itẹ̀riba ọ̀ba gúúsù (Íjíbítì) gégé bí ó ti wà nínú èsè kesàn-án tí orí kejo.

Ipári ẹ̀sẹ̀kóso Róòmù abọ̀rişà gégé bí ijọba kerin nínú àsọtẹ̀lẹ̀ Bíbẹ̀lì dé ní ọ̀dún 538 nígbà tí Róòmù Pápà borí idènà ilẹ̀-ayé kẹta rẹ̀. Gbogbo àkókò ọ̀dún ẹ̀gbẹ̀rún márùn-ún, ọ̀gọta-dín-lógórin nàà látí ogun Actium tí dé 538 bèrẹ̀ pẹ̀lú Róòmù abọ̀rişà tí n ẹ̀gun idènà kẹta rẹ̀ tí ó sì di ijọba kerin nínú àsọtẹ̀lẹ̀ Bíbẹ̀lì, ó sì parí nígbà tí Róòmù Pápà ẹ̀gun idènà ilẹ̀-ayé kẹta rẹ̀.

Gégé bí ijọba kerin nínú àsọtẹ̀lẹ̀ Bíbẹ̀lì, itàn tí a şáfihàn n tọ̀ka sí àkókò méjì: àkókò nígbà tí Róòmù gbé ara rẹ̀ ga, lẹ̀yìn èyí sì ni àkókò kan tí ó n şapẹ̀júwe işubú Róòmù. Ibèrẹ̀ àkókò àkókò yí tí igbéga jẹ̀ pẹ̀lú ibèrẹ̀ gbogbo àkókò tí Róòmù aláigbọ̀ràn sí Olórùn ẹ̀ ẹ̀kóso gégé bí ijọba kerin nínú àsọtẹ̀lẹ̀ Bíbẹ̀lì. Àkókò àkókò tí igbéga Róòmù bèrẹ̀, ó sì parí pẹ̀lú àkókò tí a ti yàn kalẹ̀, ó sì tún bèrẹ̀ pẹ̀lú işokan àwọn ijọba àriwá àti gúúsù. Ó parí pẹ̀lú ipín sí ijọba ilà oòrùn àti ijọba iwò oòrùn. Bíbẹ̀rẹ̀ àti bíparí pẹ̀lú àkókò tí a ti yàn kalẹ̀, àti ibèrẹ̀ àti ọ̀pin nàà, n şáfihàn àwọn ipín mérin

ijoba Alexander.

Àwọn àkókò méjì tí a yàn nínú èsè mèçèédógún lé lógbòn àti èsè mèsàn-án-dín-lógbòn jé àmì ọ̀nà ìbèrè àti iparí tí n sàpèjúwe àkókò tí Róòmù n joba lónà gíga jù lọ. Ní òfin Ojọ Àìkú ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà ní ìmúṣe èsè kọ̀kànlélógójì àti èsè kẹ̀rindínlógún ti Dániẹ̀lì mọ̀kànlá, àkókò fún Róòmù òde-òní láti joba lónà gíga jù lọ fún oṣù àmì méjìlélógójì bẹ̀rẹ̀. Àkókò àkókó tí a yàn nínú èsè mèçèédógún lé lógbòn ni òfin Ojọ Àìkú ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà, àti àkókò kejì tí a yàn dúrò fún igbà tí orílẹ̀-èdè ikeyin lóri ilẹ̀ ayé bá tẹ̀lẹ̀ àpẹ̀rẹ̀ Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà, tí yóò sì fi òfin Ojọ Àìkú ikeyin múlẹ̀, àti nípa s̄ise bẹ̀e ni yóò fi ifipámúlẹ̀ sáábàati òrìṣà káàkiri ayé hàn.

Àwọn àmì ọ̀nà wòlì méjèèjì wònyen ni òfin Ojọ-ìsinmi ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà tí tí dé ifipámúlẹ̀ òfin Ojọ-ìsinmi káàkiri ayé; àwọn òfin Ojọ-ìsinmi méjèèjì náà sì ni àwọn àkókò tí a yàn méjèèjì nínú èsè méjìlélógún-dín-lógbòn àti mọ̀kàndínlógbòn. Àkókò àkókó tí a yàn nínú èsè méjìlélógún-dín-lógbòn ni a tún sàpẹ̀rẹ̀ rẹ̀ nípasẹ̀ òfin Ojọ-ìsinmi ti Constantine ní ọ̀dún 321, àti òfin Ojọ-ìsinmi ti pòòpù ní Igbimọ̀ Orleans ní ọ̀dún 538 dúrò fún òfin Ojọ-ìsinmi káàkiri ayé.

Nínú àyíká àwọn èsè kẹ̀tálá sí kẹ̀çèédógún, ogun Panium ni itàn tí ó sáájú òfin Ojọ Àìkú ti èsè kẹ̀rindínlógún. Nínú itàn náà ni ipadé àwọn oba méjì tí wón n puró fún ara won ti se. Èsè kẹ̀tálá sí kẹ̀çèédógún jé apá kan nínú itàn tí a sàfihàn nínú èsè kẹ̀wáá sí kẹ̀rindínlógún. Àwọn èsè náà tọ̀ka sí Ogun Sírià kerin nínú èsè kẹ̀wáá, ogun Raphia nínú èsè kẹ̀kọ̀okanlá, àti ohun tí ó tẹ̀ lé ogun náà nínú èsè kejilá. Èsè kẹ̀tálá sí kẹ̀çèédógún sàpẹ̀rẹ̀ itàn ọ̀dún 200 BC nígbà tí ogun Panium se, àti nígbà tí Róòmù keferi, tí a sojú rẹ̀ gégé bí àwọn oloṣà èniyàn re, wọ inu itàn àsoṣelẹ̀.

Dániẹ̀lì orí kọ̀kànlá èsè ogójì n tọ̀ka sí iṣubú USSR ní ọ̀dún 1989, èsè kẹ̀rindínlógún sì n tọ̀ka sí òfin Ojọ Àìkú ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà. Ipadé láàárín àwọn oba méjì tí wón n puró fún ara won sáájú àkókò tí a yàn, èyí tí ó jé ogun Actium, wáyé nínú itàn èsè ogójì tí ó tẹ̀lẹ̀ àkókò iparí ní 1989, tí ó sì parí sí òfin Ojọ Àìkú ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà. Èsè ọ̀dún méje léyìn ogún jé àmì-ọ̀nà nínú itàn ikòkò ti èsè ogójì, ó sì seṣe léyìn 1989, sùgbón kí ó tó dé òfin Ojọ Àìkú. “Ìpadé” inu èsè ọ̀dún méje léyìn ogún jé àmì-ọ̀nà kan sáájú fifún Romu ní agbára ní òfin Ojọ Àìkú. Àwọn àmì-ọ̀nà púpọ̀ wà tí n darí sí fifún papacy ní agbára ní 538, àwọn àmì-ọ̀nà wònyí sì tún seṣe sáájú àkókò tí a yàn. Ọ̀kan lára àwọn àmì-ọ̀nà àsoṣelẹ̀ wònyí ni aṣe Justinian ní 533, tí ó mú kí itọ̀kasí èsè ogbòn se nípa “níní ìmò pẹ̀lú àwọn tí ó kọ̀ májẹmú náà sílẹ̀.”

Àwọn àmì ọ̀nà miiṣàran tí n tọ̀ka sí àkókò tí a yàn nínú itàn Róòmù keferi ni ọ̀dún 330 nígbà tí Róòmù keferi sò kalẹ̀, ní àkókò kan náà sì fi “àga” náà fún agbára pòòpù. Ní 496 Kílófisi fi “agbára” rẹ̀ fún èsìn pòòpù. Gégé bí ìmúṣe Dániẹ̀lì méje, Róòmù keferi yọ “iwo mẹ̀ta” kúrò nítorí èsìn pòòpù, èyí tí ó kẹ̀yìn jù lọ ni yíyọ̀ àwọn Oṣitirógòtì kúrò ní ilú Róòmù ní 538. Ní 508 ni a fi èsìn keferi sílẹ̀ gégé bí èsìn ilàna ijoba ilẹ̀ náà, a sì rọ̀pò rẹ̀ pẹ̀lú Kátólìikì. 538 dúrò fún òfin Ojọ-Àìkú ti èsè kọ̀kànlélógójì, 496 sì dúrò fún 1989 nígbà tí Reagan, gégé bí ó ti rí pẹ̀lú Kílófisi, ya agbára rẹ̀ sọtò fún pòòpù Róòmù. Ọ̀dún 330 n tọ̀ka sí òfin Ojọ-Àìkú, nítorí nibẹ̀ ni èsìn pòòpù ti pada sí ibi ijókòó aṣe.

Èyí fi hàn pé méjèèjì, 538 àti 330, n sojú àkókò tí a ti yàn, èyí tí í se èsè kẹ̀rindínlógún àti èsè kọ̀kànlélógójì. 496 n sojú 1989 gégé bí ìmúṣe èsè mẹ̀wáá àti èsè ogójì nínú Dániẹ̀lì 11 àti Aísáyà 8:8. 508 fi hàn igbà tí a fi èsìn ijoba náà sílẹ̀ fún Kátólìikì. Bẹ̀rẹ̀ láti ọ̀dò Clovis ní 496 tí tí dé 508, a

ṣàfihàn ìyọkúró diédíè àti ipòpadà èsìn ilàna ijọba náà. Nínú itàn tí ó bèrè ní 330, iparun diédíè ti Róòmù Ìwọ̀-Oòrùn ni a sojú rẹ̀ nípasẹ̀ ipè mērin àkókó, báyii ni a ṣe fi hàn iparun diédíè tí ó bèrè ní òfin ojó Àìkú ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà.

Ìṣubú ilọ́sìwájú ti Romu keferi lẹ̀yìn òfin Ojọ̀ Àìkú ti Constantine ní ọ̀dún 321 n ṣàfihàn iṣubú Orílẹ̀-èdè Amẹ́ríkà gégé bí ijọba kẹ̀fà nínú àṣọ̀tẹ̀lẹ̀ Bíbẹ̀lì tí ó dé sí òfin Ojọ̀ Àìkú. Lẹ̀yìn náà ni a mú àwọn idájọ̀ kàkàkí mērin náà wá sórí Orílẹ̀-èdè Amẹ́ríkà gégé bí Sister White ti ṣàfihàn nígbà tí ó so pé, “ìpèyìndà orílẹ̀-èdè yòò tẹ̀lẹ̀ e nípa iparun orílẹ̀-èdè.” Ezekiel sì tún fi ẹ̀rí kún un nípa ijíyà onílọ̀po mērin.

Ọ̀rọ̀ Olúwa sì tún tọ̀ mí wá, ó ní, Ọ̀mọ̀ èniyàn, nígbà tí ilẹ̀ bá ṣẹ̀ sí mi nípa irékojá tí ó burú gidigidi, nígbà náà ni èmi yòò na ọ̀wọ̀ mi sí i, èmi yòò sì fọ̀ ọ̀pá ọ̀unjẹ̀ rẹ̀, èmi yòò sì rán iyan sí i, èmi yòò sì pa èniyàn àti ẹ̀ranko kúró nínú rẹ̀: Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé àwọn ọ̀kúnrin mètẹ̀tẹ̀ta wònyí, Noa, Danieli, àti Jobu, bá wà nínú rẹ̀, wọn kì yòò gbà bí kò ṣe ọ̀kàn ara wọn nikan nípa ọ̀dodo wọn, ni Olúwa Ọ̀lọ̀run wí. Tí mo bá mú ẹ̀ranko búburú kojá ilẹ̀ náà, tí wọn sì ba á jẹ̀, títi yòò fi di ahoro, tí kò sì ní sí ẹ̀ni tí yòò kojá lọ̀ nítorí àwọn ẹ̀ranko náà: Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé àwọn ọ̀kúnrin mètẹ̀tẹ̀ta wònyí wà nínú rẹ̀, bí mo ti wà láàyè, ni Olúwa Ọ̀lọ̀run wí, wọn kì yòò gbà ọ̀mọ̀kúnrin tàbí ọ̀mọ̀bínrin; àwọn nikan ni a ó gbà, ṣùgbọ̀n ilẹ̀ náà yòò di ahoro. Tàbí tí mo bá mú idà wá sórí ilẹ̀ náà, tí mo sì wí pé, Idà, rìn kojá ilẹ̀ náà; títi èmi yòò fi pa èniyàn àti ẹ̀ranko kúró nínú rẹ̀: Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé àwọn ọ̀kúnrin mètẹ̀tẹ̀ta wònyí wà nínú rẹ̀, bí mo ti wà láàyè, ni Olúwa Ọ̀lọ̀run wí, wọn kì yòò gbà ọ̀mọ̀kúnrin tàbí ọ̀mọ̀bínrin, ṣùgbọ̀n àwọn nikan ni a ó gbà fúnra wọn. Tàbí tí mo bá rán àjàkálẹ̀-àrùn sí ilẹ̀ náà, tí mo sì da ibínú mi jáde sórí rẹ̀ nínú ẹ̀jẹ̀, láti pa èniyàn àti ẹ̀ranko kúró nínú rẹ̀: Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé Noa, Danieli, àti Jobu, wà nínú rẹ̀, bí mo ti wà láàyè, ni Olúwa Ọ̀lọ̀run wí, wọn kì yòò gbà ọ̀mọ̀kúnrin tàbí ọ̀mọ̀bínrin; wọn yòò gbà ọ̀kàn ara wọn nikan nípa ọ̀dodo wọn. Nítorí báyii ni Olúwa Ọ̀lọ̀run wí; méléó méléó ni yòò burú tó nígbà tí mo bá rán àwọn idájọ̀ mi líle mērin sórí Jerusalemu, idà, àti iyan, àti ẹ̀ranko búburú, àti àjàkálẹ̀-àrùn, láti pa èniyàn àti ẹ̀ranko kúró nínú rẹ̀? Síbẹ̀, wò ó, a ó fi iyókù sílẹ̀ nínú rẹ̀, tí a ó mú jáde, àti àwọn ọ̀mọ̀kúnrin àti àwọn ọ̀mọ̀bínrin: kíyèsì i, wọn yòò jáde wá sọ̀dò yín, ẹ̀ ó sì rí ọ̀nà wọn àti iṣẹ̀ wọn: a ó sì tú yín nínú nípa ibi tí mo ti mú wá sórí Jerusalemu, àní nípa gbogbo ohun tí mo ti mú wá sórí rẹ̀. Wọn yòò sì tu yín nínú, nígbà tí ẹ̀ bá rí ọ̀nà wọn àti iṣẹ̀ wọn: ẹ̀ ó sì mò pé kì í ṣe láinídíí ni mo ṣe gbogbo ohun tí mo ṣe nínú rẹ̀, ni Olúwa Ọ̀lọ̀run wí. Ezekieli 14:12–23.

A ó tẹ̀sìwájú pẹ̀lú àwọn àkíyèsì wònyí nínú àpilẹ̀kọ̀ tí ó kàn.